

روز نوشت

چند نکته درباره آموزش و پرورش

علی باقریان - از نیماست که «یاد بعضی نفرات / روشنم می‌دارد / اعتصام یوسف / حسن رشدیه». نوشته‌اند او جز در این شعر و دوسه شعر دیگر هیچ‌جا از نخبگان عصر خویش نام نبرده است. شعر «نام بعضی نفرات» تاریخ ۱۱ اردیبهشت ۱۳۲۷ را در پای خود دارد، زمانی که از مرگ یوسف اعتصامی ۱۱ سال و از درگذشت حسن رشدیه ۴ سال گذشته بود. اینکه از «بعضی نفرات» فقط این دو تن ذکر شده اند لابد دلیل خاصی داشته‌است. یوسف اعتصامی (اعتصام‌الملک آشتیانی)، پدرپروین آسمان سخن و میرزاحسن تبریزی (رشدیه) یک ویژگی مشترک داشتند که عبارت بود از کوشش درراستای گسترش علم و دانش و عمومی‌ساختن آن. به‌ویژه حسن رشدیه که در ۱۸ آذر ۱۳۲۷ در ۹۷سالگی دیده بر جهان‌بست در تأسیس مدارس ابتدایی‌نقش مؤثر و بی‌نظیری داشت. او درس خوانده استانبول بود و تحت‌تأثیر شیوه‌تعلیم و تربیت جدید کوشید طرح‌هایی نظیر آن را در ایران عملی سازد. در استانبول مدارس ابتدایی را «رشدیه» می‌خوانده‌اند و هم از این‌رو میرزا حسن تبریزی به‌آن نامبردار شده‌است.

اما نتیجه‌کوشش‌های این افراد چیست؟ ما چه داریم؟ به‌نظر می‌رسد آموزش و پرورش ما اشکالات متعددی دارد که بر اهل فن پوشیده نیست، اما به دلایل بسیاری تا به امروز مرتفع نشده‌است. چندنمونه‌را یادآور می‌شوم:
در ایران تحصیل در چهارچوب نظام آموزش و پرورش اجباری است. در کشورهای بسیاری این‌گونه است. اصل این اجبار درست به‌نظر می‌رسد، اما باید با روش‌های درست و کارآمد از جلوه آن کاست. بسیاری از کودکان و نوجوانان از بیدارشدن در ساعتی مقرر و درس‌پس‌دادن به‌شکل رایج متفرندن. تا همین الان فکری برای این مسئله نشده است، فکری برای لذت‌بردن دانش‌آموزان از تحصیل. اگر هم‌فکری شده، نتیجه‌بخش نبوده است. به‌نظر می‌رسد ابزارهای نظام آموزش و پرورش ناسنجی با این قضیه ندارد و برپای علاقه‌مندکردن فرد به تحصیل و ایجاد شوق و ذوق در او کار مؤثری انجام‌شده‌است.

مشکل دیگر، نظام یکپارچه است. صرف جداکردن دانش‌آموزان عادی از کودکان استثنایی کافی نیست؛ باید طبقه‌بندی‌های متنوع‌تری صورت‌گیرد که نیازها و خصوصیات غالب دانش‌آموزان در آن لحاظ شود. اگر هر محدوده جغرافیایی‌ای فرهنگ خاصی دارد، شکل مطلوب آن است که محتوای کتاب‌های درسی نیز از ناحیه‌ای به ناحیه‌ای دیگر فرق داشته باشد. البته این به‌معنای نادیده‌گرفتن یکپارچگی ملی نیست؛ بلکه توجه‌به‌تفاوت‌هاست. همچنین کودکان سرکش یا باهوش و درعین حال درس‌نخوان همواره نادیده‌گرفته‌شده‌اند. درواقع دموکراسی که منتقدانش آن را «استبداد اکثریت» می‌خوانند اینجا هم به‌ضرر اقلیت تمام‌شده‌است.

کتاب‌های درسی مدارس نیز از دو منظر اشکال دارند، اول محدوده محتوا و دوم نظری‌بودن. عوامل بسیاری در محدودیت محتوای کتاب‌های درسی دخیل است، عواملی که گاه تابع هیچ منطقی نیست. البته می‌دانیم که باتوجه‌به‌گسترش بی‌حدومرز دانش نمی‌شود و نمی‌توان همه آن را آموخت، اما محدودکردن غیراصولی محتوا درست نیست. محتوای مدیریت‌شده به‌تربیت انسان‌هایی‌می‌انجامد که روزنوشتی از پدران خود هستند، با همان محاسن و معایب. نظری‌بودن محتوا نیز روشن است. این می‌شود که دانش‌آموزان نمی‌توانند از آنچه آموخته‌اند در زندگی روزمره خود بهره ببرند. میزان محفوظات آن‌ها مرتباً افزایش می‌یابد، بی‌آنکه تأثیری در عملشان داشته باشد.

مشکل دیگر که همواره بدان پرداخته‌اند نظام ارزیابی ناکارآمد است، نظامی که دانش‌آموزان را وامی‌دارد که در زمان و مکانی مشخص مقدار ازپیش‌تعیین‌شده‌ای را ارائه دهند که اگر موفق نشوند عواقب بسیاری گریبانگیرشان می‌شود. البته در سال‌های اخیر تلاش‌هایی صورت گرفته، اما اصل مشکل همچنان باقی است. این مشکلاتی که برشمردم احتمالاً ناشی از کپی‌برداری از نظام‌های غربی و نادیده‌گرفتن مختصات فرهنگی است. «خانه از پای‌بست ویران است». باید آن را کلا خراب کرد و بنیایی نو نهاد که با داشته‌های ما تطبیق کند. درست است که اصل این نظام‌ها به ما تعلق ندارد، اما می‌توان با بازنگری در آن‌ها تاحدممکن از هزینه‌کردهای بی‌سود کاست. این‌ها فقط چند نمونه بود. تازه این فقط اشکالات نظام آموزشی از منظر یک دانش‌آموز است.

شکیبا افخمی - روز گذشته نشست «میراث ماندگار» با هدف بررسی وضعیت کتابخانه‌های اهدایی دانشگاه‌ها و مراکز علمی با حضور دکتر اصغر دادبه، دکتر رحمتا... فتاحی، دکتر سلمان ساکت و دکتر مجتبی‌مجرد در تالار فردوسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی برگزار شد.

کتاب یک هستی است

در ابتدای این نشست دکتر رحمتا... فتاحی ضمن ابراز خرسندی از برگزاری این نشست و آرزوی تداوم این رخدادهای علمی و فرهنگی گفت: نگاه‌های مختلفی به کتاب می‌توان داشت. برخی افراد از دید اقتصادی به‌عنوان کالا به کتاب نگاه می‌کنند، برخی به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی و بعضی از افراد به‌عنوان یک اثر هنری و تاریخی.

او با مطرح کردن این پرسش که «چرا به کتاب به‌عنوان یک هستی نگاه نکنیم؟» عنوان کرد: آن چیزی که هست و عنینت داردومی‌توانیم با آن ارتباط برقرار کنیم یک هستی است. هستی برای خودش هویت دارد و می‌تواند با آنچه غیر از خودش است ارتباط برقرار کند. کتاب نیز چون یک موجودیت و یک آفرینش فکری و دارای مشخصه‌هایی مثل عنوان، نویسنده و ناشر -مجموعه‌ای از مشخصات که یک هستی را شکل می‌دهند- است، یک هستی تلقی می‌شود. کم‌کم این هستی شکل دیگری به خودش می‌گیرد. پدیدآورنده در طول آفرینش کتاب یک تفکر در ذهنش شکل می‌گیرد و بعد با استفاده از منابعی که در زمان تألیف یک اثر مطالعه‌می‌کند آن را خلق می‌کند و این زندگی تداوم پیدا می‌کند.

فتاحی با اشاره به «شاهنامه» فردوسی ادامه داد: به‌عنوان مثال از «شاهنامه» نسخه‌های خطی، کتاب‌های چاپ سنگی، کتاب‌های چاپی معاصر، منابع الکترونیک و دیجیتال، ویرایش‌ها، ترجمه‌ها و برگزیده‌های مختلفی وجود دارد که یک خانواده و یک سپهر را تشکیل می‌دهند و به آن «خانواده کتاب‌شناختی» می‌گوییم. همه این‌ها به دلایل مختلفی مانند اشتراک منابع استفاده شده برای نگارش، ناشر مشترک و یا تصاویر و بخشی از متن مشترک باهم در ارتباط هستند. این‌ها یا ارتباط عمودی دارند، مثل برگزیده‌ای که براساس یک اثر تدوین می‌شود و یا ارتباط افقی دارند، مانند دو ترجمه از یک اثر. ما وقتی کتاب را یک هستی بدانیم، به شبکهای می‌رسیم که آمیخته‌ای از ارتباطات عمودی و افقی است.

کتاب محصول طبیعی انسان است

وی گفت: از دید پوپر ۳عالم وجود دارد: عالم اول آن پدیده‌های مادی هستند که مادر زندگی می‌بینیم و از آن‌ها استفاده می‌کنیم؛ عالم دوم حالات ذهنی است که شامل تمام تخیلات و تفکراتی است که یک سپهر را تشکیل می‌دهد و عالم سوم تجلیات این دو عالم است در هستی‌ای به نام کتاب. پس از دید پوپر عالم سوم و یا کتاب محصول طبیعی انسان است که می‌توانیم از طریق آن خلق و خو و گرایش‌های پدیدآورنده اش را بشناسیم. کتابخانه‌ها تجسمی از عالم سوم هستند. این‌ما را به این نکته می‌رساند که ما باید نگاه دیگری به

فرهنگ

کتابخانه است

در نشست «میراث ماندگار» مطرح شد

کتاب، فرزند انسان

کتاب و کسانی که کتاب را می‌خوانند، منتشر می‌کنند و اهدا می‌کنند داشته‌باشیم. پس کتاب خودش یک هستی است و کسانی که کتاب اهدا می‌کنند در واقع هستی‌بخش هستند.

در ادامه دکتر اصغر دادبه درباره کتابخانه اهدایی دکتر حسین یزدگردی به کتابخانه دانشگاه اصفهان گفت: حسین یزدگردی استاد ادبیات بود و همه‌چیز در مورد دانش برای او جدی بود و ممکن بود کلاس‌های او در دانشگاه تا ۴ ساعت هم طول بکشد. او حتی یک بار هم در زندگی‌اش به جایی نرفت و تمام زندگی‌اش همان کتابخانه‌ای بود که مجموعاً ۵۰۰۰ کتاب داشت. او به دلیل اینکه اصفهان را یک ایران کوچک می‌دید و شاگردان و دوستان زیادی در آن جاداشت، خواست که این مجموعه را به کتابخانه دانشگاه مرکزی اصفهان اهدا کند.

کتاب مثل فرزند آدم است

وی افزود: حسی که اهالی کتاب به کتاب دارند مثل حس انسان به فرزندش است؛ در نتیجه دل‌کندن از آن‌ها و رسیدن آن‌ها به جایی که اهل فرهنگ از آن استفاده کنند یک شخصیتی می‌خواهد که به‌فرهنگ مملکت بیندیشد و باور داشته باشد که اساس فرهنگ آن، خوشبختانه آن مجموعه اهدا شد و به‌خوبی از آن استفاده می‌شود. زمانی که این مجموعه اهدا شد، این‌گونه اهدای کتابخانه‌ای انگشت‌شمار بود و ایشان جزو پیشروان این کار بودند، اما من امیدوارم هزاران یزدگردی در بین جوانان پدید‌یابند.

دکتر مجتبی مجرد در ادامه این نشست درباره مجموعه اهدایی محمود فرخ خراسانی که شامل اهدای چندین نسخه خطی به کتابخانه دانشگاه فردوسی مشهد و اهدای چندین جلد نسخه چاپی به کتابخانه آستان قدس رضوی است گفت: اولین کتاب یادداشت‌هایی که من از مجموعه اهدایی محمود فرخ در کتابخانه

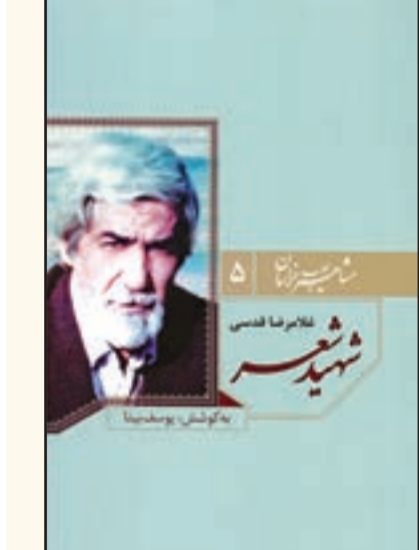
آن‌ها را نگه می‌داریم و آن کتاب نفیسی که یک نسخه از آن داریم و ممکن است سالی یک بار یک نفر از آن استفاده کند حذف می‌کنیم. پس اول باید نگاه به علوم انسانی با نگاه به علوم فنی و پایه متفاوت باشد و دوم اینکه کتابخانه‌های ما پژوهش‌محور باشند. بیشتر کتاب‌های درسی ارزان هستند و در دسترس. این کتاب‌ها اهمیت یک کتابخانه را تعیین نمی‌کنند، بلکه کتاب‌هایی که منابع پژوهشی خوبی دارند ارزش یک کتابخانه را مشخص می‌کنند.

کتابخانه مثل آزمایشگاه است

وی افزود: بوجه‌هایی که برای تجهیز کتابخانه‌ها و برای کارگیری افراد علاقه‌مند در کتابخانه‌های دانشکده اختصاص می‌یابد بسیار کم است. کتابخانه دانشکده ادبیات به دلیل کمبود نیروی انسانی تا ساعت ۲ بعدازظهر باز است و در واقع بعد از آن قلب دانشکده متوقف می‌شود. این مثل این است که به بچه‌های

فیزیک بگوییم آزمایشگاه تا ظهر باز است. کتابخانه برای رشته‌های علوم انسانی مانند آزمایشگاه است. ساکت درباره تفاوت ارزش کتابخانه‌های اهدایی عنوان کرد: مجموعه‌های اهدایی از نظر تعداد کتاب، نوع کتاب، کتاب‌های نفیس چاپ اول، نسخه خطی و کسی که کتاب را اهدا می‌کند، ارزشمند می‌شوند. این مجموعه‌ها باید توسط کتاب‌شناسان ارزیابی شوند و اگر خوب بوده‌به آن‌ها جایی اختصاص داده شود. او در پایان خواسته‌هایش را این‌گونه بیان کرد: ما باید نیروی مستعد جذب کنیم و برای آن‌ها کارگاه برگزار کنیم، فضای فیزیکی کتابخانه دانشکده ادبیات و کتابخانه مرکزی را گسترش دهیم، بوجه‌های خاص برای تجهیز کتابخانه‌ها، خرید منابع اهدایی و به‌کارگیری نیروی انسانی تخصصی دهیم، شرایط اهداکنندگان را بهبود می‌دهیم و اجرا کنیم، و برای این مجموعه‌های اهدایی فضایی جداگانه اختصاص دهیم.

یادداشت روز

شهید شعر

فرزانه قدسی * - امروز، ۲۱ آذرماه، سالروز درگذشت شاعر نام‌آشنای خراسان، غلامرضا قدسی، است. تولد و درگذشت قدسی با برگریزان پاییز همراه بوده است. هر چند او زود از میان ما رفت، اما به‌واسطه شکل‌دادن پایه‌های ادبیات و شعر امروز خراسان برای همیشه زنده خواهد بود. «شهید شعر» را از مجموعه کتاب‌های «مشاهیر ادب خراسان» به‌کوشش یوسف بینا چاپ و منتشر کرده که شامل زندگی‌نامه، برگزیدهٔ اشعار و نمونه‌ای از نثر غلامرضا قدسی است.

در کتاب «شهید شعر» این‌عنوان به چشم می‌خورد: «شاعر مبارز خراسان» از ط. قدسی،

یادداشت

گر فلک یک صبحدم با من گران باشد سرش ...

شعر مشهد، ازجمله مصطفی محدثی خراسانی، عباس ساعی، محمدکاظم کاظمی، سیدعبدا... حسین‌شاد از نسبتیم با جناب حاج میرزا محمد شادروان استاد غلامرضا قدسی مشهدی که از قبیله شاعران نامی و معاصر به‌شمار می‌رود، در سبک هندی چیره‌دست و صاحب‌کسوت بود، مردی نجیب و مؤمن و شاعری زندان‌رفته و مبارز که با انبوهی از فضلاء و مبارزین در سال‌های پیش از انقلاب رفاقت و مراوده داشت و پیش از انقلاب و پس از آن همواره محبوب‌القلوب یاران انقلابی و متعهد خویش بود. استادی دانشگاه، چاپ‌کتاب، مسئولیت ... هیچ‌گاه او را از دوستان خاکی و بی‌ریا جدا نکرد و او هرگز در کسوت برخی استادان برج‌عاج‌نشین درنیامد.

من که در خیل بی‌شمار شاگردانش، طفلی ابجدخوان بیش نبودم طی سال‌هایی که هرازگاه و به‌مناسبتی توفیق دیدارش‌نصب می‌شد هرروز بیشتر جذبش می‌شدم. این دیدارها و شرکت در شب‌های شعر و کنگره‌های ادبی سال‌های اول انقلاب هرکدام خاطره‌ای شد که فراموش‌شدنی نیست. در دفعات نخستی که دیدار با استاد میسر شد از نسبتیم با جناب حاج میرزا محمد شادروان یزدی پرسیدم وقتی دانست نوه ایشانم، سلام رساندم و گفتم: ما از رفقای قدیمی هستیم. از آن‌پس عنایت‌ویژه‌ای به‌من داشت. استاد قدسی مردی صریح‌اللهجه و به‌دور از تعارفات نالازم، اما معمول بود. اهل کوتاه‌امدن از حقیقت نبود؛ حالا طرف بحث هرکه می‌خواست باشد. بارها شاهد بحث‌های ادیبانه ایشان با بزرگان بودم و دیدم که شهرت ایشان به صراحتِ لهجه و رک‌بودن داستان نیست. استاد در سال‌های آخر کم‌حوصله‌تر شده بود و دور نبود که با اندک بی‌مهری یا کوتاهی‌ای برآشوبد و شاعرانه‌فهر کند. یادم هست، به‌گمانم در سومین کنگره دانشجویان سراسر کشور که در گرگان برگزار می‌شد، همه بزرگان شعر کشور و حدود ۲۰۰ دانشجوی شاعر گردهم آمده بودند تا در فرصتی سه‌روزه شعله شعر را برافروزند. ما، چندتن از جوانان آن روزهای

نگشوده جاذبه‌اش تحت تأثیرم قرار داد و هرچه بیشترش شناختم به توصیه‌پدر بزرگ بیشتر ایمان آوردم. شادروان استاد غلامرضا قدسی مشهدی که از قبیله شاعران نامی و معاصر به‌شمار می‌رود، در سبک هندی چیره‌دست و صاحب‌کسوت بود، مردی نجیب و مؤمن و شاعری زندان‌رفته و مبارز که با انبوهی از فضلاء و مبارزین در سال‌های پیش از انقلاب رفاقت و مراوده داشت و پیش از انقلاب و پس از آن همواره محبوب‌القلوب یاران انقلابی و متعهد خویش بود. استادی دانشگاه، چاپ‌کتاب، مسئولیت ... هیچ‌گاه او را از دوستان خاکی و بی‌ریا جدا نکرد و او هرگز در کسوت برخی استادان برج‌عاج‌نشین درنیامد. زرزور از آن فرمود.

پرسید: جناب قدسی رامی‌شناسی؟ خوب است که در اخلاق و شعر همچون او باشی. قدسی را نمی‌شناختم، اما پیگیر شناختنش شدم؛ راست‌قامتی سپیدموی و بزرگوار که لب به سخن

۷

ویترین

چاپ «پول»

پول و قیمت‌ها چگونه بر باورها و ارزش‌ها و احساسات ما تأثیر می‌گذارد؟ این سؤالی است که اریک لونرگن در کتاب «پول» کوشیده به‌آن پاسخ دهد. به‌گزارش ایبنا، کتاب «پول»، نوشته اریک لونرگن، با ترجمه احمد علیقلیان توسط نشر «نو» در مجموعه «کتابخانه فلسفه زندگی» منتشر شد.

مخاطبان کتاب «پول» در پنج فصل با عناوین «وابستگی متقابل ۱»، «زمان و پول»، «اندازه‌گیری»، «افسون‌پول»، «وابستگی متقابل ۲» می‌توانند با مباحث این اثر آشنا شوند. نشر «نو» کتاب حاضر را با شمارگان ۷۷۰ نسخه در ۱۹۲ صفحه به‌قیمت ۱۷هزار تومان منتشر کرده‌است.

«گل نبشته‌های باروی تخت جمشید»

کتاب دوجلدی «گل‌نبشته‌های باروی تخت‌جمشید» شامل اصل ۶۴۷ متن و ترجمه انگلیسی و فارسی عبدالمجید ارفعی، باستان‌شناس پیش‌کسوت و از مددو مترجمان خط میخی جهان، منتشر شد.

به‌گزارش ایبنا، این سنگ‌نبشته‌ها شامل سندهای امور مالی ایالت فارس در زمان داریوش بزرگ (پرداخت هزینه‌های سفر، گزارش‌های سالانه عملکرد یک مکان و پرداخت دستمزد از شاه تا خدمتکاران و کارگران) می‌شود. این کتاب ۹۸۶ صفحه‌ای را «پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری» در دو جلد و با شمارگان ۵۰۰ نسخه و با همکاری مرکز دائرة‌المعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهش‌های ایرانی و اسلامی) منتشر کرده‌است.

ترجمه اثر مشهور پیتر سینگر

کتاب «آزادی حیوانات»، معروف‌ترین اثر فیلسوف شهیر استرالیایی، پیتر سینگر، به‌تازگی روانه بازار نشر شده‌است.

این اثر برحسب از زمان انتشار اولیه اش در سال ۱۹۷۵ با الهام بخشی جنبشی جهانی و با هدف دگرگون‌ساختن نحوه رفتار با حیوانات، میلیون‌ها زن و مرد دل‌نگران در سراسر نقاط جهان را دربرابر عواقب سوء‌استفاده‌های تکان‌دهنده از حیوانات هشیار کرده‌است.

«آزادی حیوانات» با ترجمه بهنام خدایانه در ۴۸۸ صفحه و به‌قیمت ۳۵هزار تومان در نشر «ققنوس» چاپ‌شده‌است.

انتشار «هملت» دوزبانه

«هملت، شاهزاده دانمارک»، از آثار ویلیام شکسپیر، به‌صورت دوزبانه و براساس متون معتبر در انتشارات «مهراندیش» منتشر شد. ترجمه این اثر را علی سلامی انجام داده‌است.

به‌گزارش ایبنا، انتشارات «مهراندیش» برای نخستین‌بار ترجمه آثار ویلیام شکسپیر را به‌صورت دوزبانه و براساس متون معتبر و ترجمه از زبان اصلی و ویژگی‌هایی کاربردی منتشر می‌کند. «هملت» اولین اثر از مجموعه آثار شکسپیر است. هدف از این مجموعه ارائه‌ترجمه‌هایی با سبکی نزدیک به سبک شکسپیر به‌همراه مقاله‌ای انتقادی درباره هر اثر و استفاده از کامل‌ترین و صحیح‌ترین نسخه آثار اوست.